

Validació d'un qüestionari per avaluar com percep el professorat d'Educació Física de secundària la implementació de l'Expressió Corporal

Silvia Garcías^{1*} , Alfredo Joven¹ , Antoni Planas² i Eloísa Lorente-Catalán¹

¹ Grup de Recerca en Didàctica de les Activitats Físiques per a l'Educació, la Cultura i el Benestar. Institut Nacional d'Educació Física de Catalunya (INEFC), centre de Lleida, i Universitat de Lleida (Espanya).

² Grup de Recerca de Moviment Humà. Institut Nacional d'Educació Física de Catalunya (INEFC), centre de Lleida, i Universitat de Lleida (Espanya).

Citació

Garcías, S., Joven, A., Planas, A. & Lorente-Catalán, E. (2024). Validating a Questionnaire to Assess Secondary Physical Education Teachers' Perception of Implementing Body Expression. *Apunts Educación Física y Deportes*, 158, 11-25. [https://doi.org/10.5672/apunts.2014-0983.es.\(2024/4\).158.02](https://doi.org/10.5672/apunts.2014-0983.es.(2024/4).158.02)

Resum

Malgrat els beneficis reconeguts de l'Expressió Corporal, continua sent una matèria poc impartida entre el professorat d'Educació Física a Espanya. S'esmenten diversos motius, entre d'altres, objectius i metodologies ambigus, estereotips arrelats quant a la motricitat expressiva, associacions al gènere femení en particular i una formació inadequada. L'objectiu d'aquest estudi va ser avaluar l'estat actual de l'ensenyament de l'Expressió Corporal en l'educació secundària a Catalunya.

Per aconseguir-ho, es va adaptar un qüestionari que avaluava les percepcions del professorat quant a la implementació de l'Expressió Corporal a partir d'un instrument que ja utilitzava la comunitat autònoma d'Andalusia. Es van dur a terme una sèrie de processos rigorosos de validació, entre d'altres, la valoració per part d'un panel d'experts que va emprar el mètode Delphi i avaluacions quantitatives i qualitatives per validar-ne la lògica, els criteris, el contingut i el constructe. Així mateix, es va fer una prova pilot ($n = 40$) en una altra població, una avaluació test-retest ($n = 20$) per garantir l'estabilitat i una anàlisi factorial exploratòria en què van participar 418 docents (42.8 % dones) per validar-ne la coherència interna i la fiabilitat.

Les troballes de l'estudi van mostrar un coeficient Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) de .827, la qual cosa va indicar un nivell alt d'idoneïtat, juntament amb els valors de la prova d'esfericitat de Bartlett i de Khi quadrat, que van confirmar la continuïtat de l'anàlisi factorial. En conseqüència, el Qüestionari d'Opinió per a Professorat d'Educació Física dissenyat per avaluar l'Expressió Corporal en l'educació secundària es va validar correctament. Aquest qüestionari validat pot ser una eina sòlida per valorar i comprendre les perspectives del professorat respecte a la implementació de l'Expressió Corporal a les aules d'educació secundària de Catalunya.

Paraules clau: anàlisi factorial, dansa, estereotips, Expressió Corporal, mètode Delphi, procés d'ensenyament-aprenentatge.

Editat per:

© Generalitat de Catalunya
Departament de la Presidència
Institut Nacional d'Educació
Física de Catalunya (INEFC)

ISSN: 2014-0983

*Correspondència:

Silvia Garcías
sgarcias@gencat.cat

Secció:

Educació física

Idioma de l'original:

Anglès

Rebut:

24 de gener de 2024

Acceptat:

24 de març de 2024

Publicat:

1 d'octubre de 2024

Coberta:

Rafa Nadal i Carlos Alcaraz
d'Espanya en acció contra Tallon
Griekspoor i Wesley Koolhof dels
Països Baixos durant el segon
partit de dobles dels Jocs Olímpics
de París el 30 de juliol de 2024.
(Fotografia d'EFE/EPA/
Ritchie B. Tongo)

Introducció

L'Expressió Corporal (EC) inclou el moviment creatiu i la dansa dins dels currículums d'educació primària, secundària i batxillerat. No obstant això, els estudis revelen una discrepància significativa en l'ensenyament de l'EC, amb un rang registrat d'un 9 % a un 27 % solament de docents que aborden tots els seus continguts (Conesa-Ros i Angosto, 2017). En particular, la majoria del professorat, més del 70 %, sembla obviar l'EC del seu enfocament didàctic (Conesa-Ros i Angosto, 2017). El que resulta preocupant és que fins i tot l'alumnat dels graus en Ciències de l'Activitat Física i de l'Esport que es forma per convertir-se en personal docent mostra més confiança en l'ensenyament de l'esport que a impartir continguts d'EC (Cañadas et al., 2019).

Malgrat que reconeix la importància dels exercicis d'expressió corporal, el professorat manifesta certes limitacions que entorpeixen el seu ensenyament integral, per exemple, defectes en les guies didàctiques (Lorente-Catalán et al., 2013), deficiències estructurals en la selecció i en l'enfocament del contingut de l'EC descrit als reglaments educatius (Cuéllar i Pestano, 2013; Gil, 2016), complexitat de la metodologia de l'EC (Montávez, 2012), i formació inicial i contínua del professorat inadequades (Conesa-Ros i Angosto, 2017; Gil-Ares i Armada-Crespo, 2023; Rojo-Ramos et al., 2023; Sánchez-Sánchez i López-Pérez, 2019). Així mateix, els prejudicis respecte a la motricitat expressiva, els estereotips de gènere i una percepció negativa entre el professorat masculí limiten encara més l'ensenyament de l'EC (Calvo et al., 2011).

Encara que les publicacions existents subratllen les desigualtats i els prejudicis de gènere que influeixen en l'ensenyament de l'EC (García et al., 2015; Lafuente i Hortigüela, 2021; Robles et al., 2013), altres troballes contradictòries, com les dels estudis de Rodríguez-Fernández et al. (2019), no mostren diferències significatives en funció del gènere. Tot i així, l'EC es continua prioritzant en la formació inicial del professorat d'educació primària (Cañadas et al., 2019).

L'objectiu d'aquest estudi va ser validar un qüestionari, d'acord amb metodologies de recerca prèvies emprades per Montávez (2012), Archilla (2013), Villard (2014), Gil (2016) i Armada (2017), que van utilitzar enquestes per investigar l'EC. Aquest estudi, que s'assembla als plantejaments de Banyeres (2015) i Espinel (2017), que van emprar qüestionaris en investigacions de ciències socials, pretenia validar un qüestionari perquè s'utilitzés com a eina per obtenir informació essencial sobre les percepcions del professorat d'Educació Física (EF) respecte a la implementació de l'EC a Catalunya, així com per saber si s'utilitzava la percussió corporal (PC) per ensenyar aquest contingut. Amb aquest

procés de validació, es volia obtenir una descripció precisa de la realitat experimentada per aquesta població específica que aclarís l'estat actual de l'ensenyament de l'EC en els centres d'educació secundària de Catalunya.

Metodologia

D'acord amb Ato et al. (2013), el disseny de l'estudi és instrumental. Les proves orientades al contingut i relacionades amb l'estructura interna es van mostrar a través d'1) la validesa del contingut (constructe i avaluació quantitativa i qualitativa per un jurat expert), 2) la fiabilitat (constructe i estabilitat temporal) i 3) la coherència interna i l'anàlisi factorial exploratòria (basada també en la classificació establerta per l'Associació Estatinidenca de Recerca Educativa, l'Associació Estatinidenca de Psicologia i el Consell Nacional de Mesurament en Educació, 2018).

Participants

El procés de dissenyar, aplicar i validar l'instrument es va dur a terme en tres moments diferents:

1) Validesa del contingut (constructe i avaluació quantitativa i qualitativa per un jurat expert): aquest primer pas va incloure el disseny i l'adaptació de l'instrument. Va implicar la selecció d'un panel d'experts en funció de criteris específics de selecció i exclusió. El panel es va compondre de deu persones amb experiència en les matèries d'educació secundària o en arts escèniques, totes directament relacionades amb la recerca (vegeu Taula 1). L'obtenció de dades va involucrar aquests experts i la va seguir una anàlisi de les seves respostes.

2) Fiabilitat (constructe i estabilitat temporal): aquest moment de la recerca va comportar dues fases crucials. En primer lloc, en l'anàlisi del constructe mitjançant una prova pilot hi van participar 40 docents d'educació primària i secundària de les Illes Balears. A continuació, la població que va dur a terme el test-retest i va avaluar l'estabilitat de l'instrument es va compondre de 20 docents d'EF de secundària de la mateixa comunitat. Ambdues mostres es van seleccionar de manera intencionada i no probabilística a fi d'emfatitzar la conveniència, l'accessibilitat i la semblança amb la població objectiu final. Aquesta elecció pretenia evitar una possible contaminació deguda a la pertinença a una comunitat diferent de la prevista per a l'administració final del qüestionari.

3) Coherència interna i anàlisi factorial exploratòria: l'estudi final va incloure el professorat d'EF de secundària de Catalunya durant el curs escolar 2018-2019, que ascendia a un total de $n = 5,629$, d'acord amb el Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya.

Taula 1
Criteris de selecció i exclusió per crear un panel d'experts que actuï de jurat per validar el contingut.

Criteris de selecció						Criteris d'exclusió	
Professorat, si fos possible, de l'assignatura d'Expressió Corporal a qualsevol universitat del país (Espanya), preferiblement de Catalunya, amb un doctorat (si fos possible) o vinculat a la recerca.						No compleix els criteris de selecció	
Personal docent investigador (si fos possible) vinculat a les arts escèniques (teatre, dansa, circ...).							
Participació voluntària en recerques							
Codi (pseudònim)	Gènere	Edat	Experiència com a docent	Comunitat Autònoma	Nivell d'estudis	Experiències relacionades amb l'EC	Vinculació amb la recerca
E1 (Maria)	Dona	63	Universitat (>30 anys)	Catalunya	Doctorat	Directora, coordinadora, professora titular d'EC	Sí
E2 (Sofia)	Dona	46	Universitat (>15 anys)	Catalunya	Doctorat	Directora, coordinadora, artista i professora d'EC	Sí
E3 (Ana)	Dona	56	Universitat (>30 anys)	Catalunya	Doctorat	Col·laboradora en l'àrea de l'EC (10 anys)	Sí
E4 (Carlos)	Home	62	Universitat (25 anys)	Castella-la Manxa	Doctorat	Catedràtic d'EC	Sí
E5 (Juan)	Home	46	Universitat (>15 anys)	Madrid	Doctorat	Director, coordinador, artista i professor	Sí
E6 (Pedro)	Home	34	Universitat (<10 anys)	Andalusia	Doctorat	Coordinador, coreògraf i professor	Sí
E7 (Natalia)	Dona	55	Universitat (>30 anys)	Catalunya	Doctorat	Experta en didàctica i en el màster d'educació secundària	Sí
E8 (José)	Home	63	Universitat (>30 anys)	Catalunya	Doctorat i càtedra	Director, artista i professor d'EC	Sí
E9 (Rebeca)	Dona	46	Classes extracurriculars (>20 anys)	Catalunya	Grau	Directora, coordinadora, artista i professora	Sí
E10 (Elena)	Dona	42	Universitat (<10 anys)	Catalunya	Grau	Directora, coordinadora, artista i professora d'EC	Sí

Encara que no totes les persones registrades van respondre, una mostra final de $n = 418$ (56.9 % homes, 42.8 % dones i 0.2 % persones no binàries) van completar el qüestionari. Les edats oscil·laven entre 20 i més de 60 anys, però la majoria tenia entre 40 i 59 anys (65.3 %). Totes les províncies de Catalunya van estar representades: Barcelona constituïa el 64.8 % i la resta de províncies hi va contribuir amb un 10 % aproximadament cada una, per la qual cosa el nivell de confiança va ser del 95 %. Les consideracions ètiques van concordar amb la Declaració de Hèlsinki (2017) per garantir l'anonimat i el consentiment informat dels participants, i el tractament ètic durant el procés de recerca, que va rebre l'aprovació del Comitè d'Ètica de Recerca Clínica de l'Administració Esportiva de Catalunya.

Materials i instruments

Estructura de l'instrument
Per desenvolupar l'instrument d'aquest estudi, el plantejament inicial va ser copiar el qüestionari dissenyat per Villard (2014), que es va fer específicament a mida del professorat d'EF de secundària d'una altra comunitat autònoma (Andalusia). No obstant això, a causa dels canvis en la legislació educativa —de ser un currículum estructurat entorn de continguts conceptuals, procedimentals i actitudinals (Llei orgànica 2/2006) a un de basat en competències (Llei orgànica 8/2013 [LOMCE])—, es va prendre la decisió de crear un qüestionari adaptat. Les modificacions també van tenir en compte les variacions del contingut educatiu entre les diferents comunitats autònomes, es van adaptar al currículum actual de Catalunya (marcat pel

Decret 187/2015) i es van ampliar per avaluar els coneixements i la implementació de la PC a les classes.

Ahora, es van consultar diverses fonts sobre l'estructura dels qüestionaris i es van comparar diversos tipus de preguntes (opció múltiple, escala de Likert, escales, dicotòmiques i obertes), mètodes de presentació i formulacions. Es va procurar evitar que el qüestionari fos massa extens tenint en compte les característiques de la població objectiu i les situacions dels enquestats.

El qüestionari pretenia abordar les hipòtesis relacionades amb l'EC i examinar les possibles limitacions i desafiaments a què s'enfrontava el professorat especialitzat en EF a secundària a Catalunya a l'hora d'impartir continguts d'EC. La idea era determinar si el personal docent creia que la seva formació inicial relacionada amb l'EC era insuficient, si percebia ambigüitats en les orientacions del currículum respecte als continguts d'EC i si utilitzava la PC quan ensenyava EC, entre altres aspectes.

Procediment

Aquest estudi va rebre una valoració favorable per part del Comitè d'Ètica d'Investigació Clínica de l'Administració Esportiva de Catalunya (12/2019/CEICEGC) i va seguir totes les normes i directrius ètiques quant a recerca educativa i en el camp de les ciències de l'activitat física i de l'esport, així com els criteris de la Declaració de Hèlsinki i els codis d'integritat en la recerca.

Es va emprar el mètode Delphi clàssic per aconseguir el consens entre els experts pel que fa a problemes específics (Cabero i Infante, 2014). Aquesta investigació va incloure tres rondes, de la mateixa manera que Rodríguez-Rivadulla et al. (2019), i el seu estudi, i la primera ronda va estar composta de tres rondes en si mateixa. Aquest plantejament concordava

amb les teories de Cabero i Infante (2014) i George i Trujillo (2018), que donaven suport a l'eficàcia del mètode Delphi al llarg de tres o més rondes, tret del Delphi modificat, anomenat EFTE (*Estimate* [estimació], *Feedback* [retroalimentació], *Talk* [discussió], *Estimate* [estimació]), que es pot dur a terme en dues rondes.

El panel d'experts va fer una avaluació quantitativa i qualitativa: la integritat i claredat de les definicions del constructe, la rellevància i adequació de les dimensions que definien el constructe, i la rellevància, adequació, integritat i seqüència d'ítems que definien aquestes dimensions. L'anàlisi quantitativa va suposar calcular la mitjana aritmètica (M) i les desviacions estàndard (DE), descartar valors per sota del 7 (que representava un 70 % de consens) i modificar ítems amb valors de 7-8 basats en comentaris qualitatius. Es van mantenir els ítems qualificats amb 9-10. Per als càlculs es va utilitzar Excel (16.49) i SPSS (18.0). Es va aplicar el mateix procediment per avaluar l'ordre lògic de l'instrument, el nombre de preguntes i la durada, l'adequació de les possibles respostes, i l'eficàcia de l'obtenció de dades.

Anàlisi de les dades

1) Validesa del contingut (constructe i avaluació quantitativa i qualitativa per un jurat expert)

Després d'examinar els comentaris del panel d'experts, es va proposar un qüestionari compost per 46 ítems en quatre dimensions: la dimensió 1 (DIM1) se centrava en les dades sociodemogràfiques i es componia de 10 ítems; la dimensió 2 (DIM2) mesurava les competències d'autopercepció en l'ensenyament de l'EC i es componia de 8 ítems; la dimensió 3 (DIM3) explorava les creences sobre l'EC mitjançant 14 ítems, i la dimensió 4 (DIM4) abordava la PC com a contingut de l'EC mitjançant 14 ítems (vegeu Taula 2).

Taula 2

Dimensions finals del constructe basades en les avaluacions d'experts.

Dimensió	Subdimensions	Núm. d'ítem del qüestionari
DIM1 Identificació, formació inicial i experiència com a docent	• Gènere	1
	• Data de naixement	2
	• Nivell d'estudis	3
	• Any d'acabament d'estudis	4
	• Universitat on vas estudiar	5
	• Estudis relacionats amb l'especialitat docent (formació inicial)	6
	• Situació professional actual	7
	• Anys d'ensenyament d'EF	8, 9
	• Anys de treball amb l'EC	10
DIM2 Autopercepció de competències d'ensenyament de l'EC en educació secundària	• Formació inicial suficient per ensenyar continguts d'EC	11
	• Especificitat del currículum	12
	• Formació contínua	13, 14
	• Recursos emprats per desenvolupar l'EC	15
	• Experiència personal anterior	16
	• Impressions en l'ensenyament de continguts d'EC	17
	• Grau de motivació per ensenyar continguts d'EC	18

Taula 2 (Continuació)*Dimensions finals del constructe basades en les avaluacions d'experts.*

Dimensió	Subdimensions	Núm. d'ítem del qüestionari
DIM3 Creences sobre l'EC	• Importància dels continguts d'EC	19, 20, 23, 24
	• Aplicació en la vida real	21, 22
	• Continguts que desenvolupes o no per ensenyar EC	23, 24, 25, 26
	• Dificultats en l'ensenyament d'EC	27, 28
	• Percepció de l'alumnat de la "càrrega" de gènere segons el contingut	29
	• Grau de satisfacció de l'alumnat respecte a les classes d'EC segons el gènere	30, 31, 32
DIM4 Percussió corporal com a contingut de l'EC	• Coneixements de la PC	33
	• Ús de la PC	34
	• Càrrega de gènere a la PC	35
	• PC com un contingut de l'EC a EF	36
	• Contingut que desenvolupa l'aptitud física	37
	• Contingut que millora la coordinació	38
	• Contingut que augmenta la consciència corporal	39
	• Contingut que desenvolupa el sentit del ritme	40
	• Contingut que dona a conèixer la dansa	41
	• Contingut que afavoreix la participació i la col·laboració de l'alumnat en la creació de coreografies	42
	• Contingut que millora les emocions positives	43
	• Contingut que millora les relacions personals	44
	• Contingut que afavoreix el treball en equip	45
	• Contingut que facilita la inclusió	46

2) Fiabilitat (constructe i estabilitat temporal)

La prova pilot es va sotmetre a validació juntament amb una prova de llegibilitat, que va obtenir uns valors de 66.89 a l'índex de Flesch-Szigriszt, 22.78 quant a correlació de paraules i 71.87 a l'índex de Fernández Huerta, la qual cosa indica llegibilitat relativament senzilla.

L'anàlisi test-retest per avaluar l'estabilitat va utilitzar els

Formularis de Google per obtenir les dades i, a continuació, es va dur a terme l'anàlisi mitjançant Excel (16.49), SPSS (18.0) i JASP (0.10.2). Els càlculs estadístics pretenien confirmar les diferències i similituds entre les respostes de dues administracions del qüestionari diferents. La Taula 3 és una mostra d'aquestes anàlisis descriptives després de les proves dels rangs i contrastos estadístics.

Taula 3*Resultats obtinguts en el test-retest en la dimensió 3, que fa referència als continguts d'expressió corporal (ítems 19 a 27).*

Estadístics descriptius									
	N	M	DE	Min.	Màx.	(Mediana)	Empats	Z	P
M1D3p19	20	3.65	0.671	2	4	4.00	17	0.577	0.564
M2D3p19	20	3.70	0.571	2	4	4.00			
M1D3p201	20	3.70	0.657	2	4	4.00	18	1.414	0.157
M2D3p201	20	3.80	0.523	2	4	4.00			
M1D3p202	20	3.75	0.550	2	4	4.00	19	1.000	0.317
M2D3p202	20	3.80	0.523	2	4	4.00			
M1D3p203	20	3.80	0.410	3	4	4.00	14	1.633	0.102
M2D3p203	20	3.60	0.598	2	4	4.00			
M1D3p204	20	3.80	0.410	3	4	4.00	14	0.816	0.414
M2D3p204	20	3.70	0.571	2	4	4.00			
M1D3p21	20	3.75	0.444	3	4	4.00	17	0.577	0.564
M2D3p21	20	3.80	0.410	3	4	4.00			

NOTA: M1: moment 1 (test), M2: moment 2 (retest), D: dimensió, p: pregunta, N: nombre de participants, M: mitjana, DE: desviació estàndard, Mín.: valor mínim, Màx.: valor màxim, Z: valor z, p: significació, * ítems la significació dels quals és $p. < .05$. La prova de Wilcoxon es va dur a terme en ítems amb escala de Likert (valors del 0 al 4) i la prova de McNemar amb variables dicotòmiques o McNemar-Bowquer amb variables categòriques (prova per a mesures repetides).

Taula 3 (Continuació)

Resultats obtinguts en el test-retest en la dimensió 3, que fa referència als continguts d'expressió corporal (ítems 19 a 27).

Estadístics descriptius									
	N	M	DE	Min.	Màx.	(Mediana)	Empats	Z	P
M1D3p231	20	1.00	1.257	0	3	0.00	13	0.434	0.665
M2D3p231	20	1.05	1.191	0	3	0.50			
M1D3p232	20	0.45	0.887	0	3	0.00	16	0.000	1.000
M2D3p232	20	0.45	0.999	0	3	0.00			
M1D3p233	20	0.50	0.946	0	3	0.00	14	0.425	0.671
M2D3p233	20	0.60	1.142	0	3	0.00			
M1D3p234	20	0.50	0.827	0	2	0.00	14	0.816	0.414
M2D3p234	20	0.30	0.801	0	3	0.00			
M1D3p235	20	0.65	0.933	0	3	0.00	11	0.965	0.335
M2D3p235	20	1.00	1.298	0	3	0.00			
M1D3p236	20	0.75	1.070	0	3	0.00	13	0.513	0.608
M2D3p236	20	0.60	1.142	0	3	0.00			
M1D3p237	20	0.40	0.821	0	3	0.00	15	0.680	0.496
M2D3p237	20	0.25	0.786	0	3	0.00			
M1D3p238	20	0.40	0.821	0	3	0.00	13	0.342	0.733
M2D3p238	20	0.50	1.000	0	3	0.00			
M1D3p239	20	1.00	1.257	0	3	0.00	11	0.725	0.468
M2D3p239	20	0.80	1.196	0	3	0.00			

NOTA: M1: moment 1 (test), M2: moment 2 (retest), D: dimensió, p: pregunta, N: nombre de participants, M: mitjana, DE: desviació estàndard, Min.: valor mínim, Màx.: valor màxim, Z: valor z, p: significació, * ítems la significació dels quals és $p. < .05$. La prova de Wilcoxon es va dur a terme en ítems amb escala de Likert (valors del 0 al 4) i la prova de McNemar amb variables dicotòmiques o McNemar-Bowquer amb variables categòriques (prova per a mesures repetides).

3) Coherència interna i anàlisi factorial exploratòria

Les anàlisis dimensionals van començar amb l'obtenció de les dades sociodemogràfiques de la dimensió 1, la coherència de la qual no es va analitzar. En el cas de les dimensions 2, 3 i 4, els càlculs estadístics van incloure criteris de validació, com ara mitjanes homogènies, desviacions

estàndard diferents de zero, correlacions ítem-total superiors a .30, asimetria inferior a 2 i curtosi inferior a 7.

Es van aplicar criteris d'eliminació per polir totes les dimensions, la qual cosa va suposar un augment de l'alfa de Cronbach de .675 a .734 en reduir els ítems de 9 a 4 (dimensió 2 – Taula 4).

Taula 4

Solució inicial de proves no paramètriques en la dimensió 2 d'acord amb els criteris d'eliminació d'ítems.

Ítems	Mitjana	Desviació estàndard	Correlació ítem-total corregida	Alfa de Cronbach si s'elimina l'element	Asimetria (ET = 0.119)	Curtosi (ET = 0.238)	Eliminació
p11	2.29	0.917	.154	.630	0.065	-0.418	1
p12	2.28	0.938	.219	.617	-0.327	0.076	2
p13	2.12	0.915	.497	.559	0.569	-0.408	
p14M	2.02	1.286	.330	.593	-0.770	-1.211	
p14F	1.04	0.314	.184	.627	2.375	14.966	3
p15F	1.80	0.879	.182	.624	0.841	-0.063	4
p16	3.28	0.778	.171	.625	-0.876	0.371	5
p17	2.81	0.954	.622	.527	-0.435	-0.574	
p18	7.36	2.039	.535	.536	-1.008	1.220	

Nota: p: pregunta, números 13-18: número d'identificació de la pregunta. Com a criteris per a l'eliminació d'ítems, es van considerar la mitjana homogènia, la desviació estàndard diferent de zero, la correlació ítem-total superior a .30, la asimetria inferior a 2 i la curtosi inferior a 7.

Taula 4 (Continuació)

Solució inicial de proves no paramètriques en la dimensió 2 d'acord amb els criteris d'eliminació d'ítems.

Estadístics de fiabilitat					
Alfa de Cronbach .626		Alfa de Cronbach basada en ítems tipificats .620		Nre. d'elements 9	
Anàlisi de la proposta final d'ítems de la dimensió 2 - Competència percebuda per a l'ensenyament de continguts d'expressió corporal a educació secundària					
Ítems	Mitjana de l'escala si s'elimina l'element	Variància de l'escala si s'elimina l'element	Correlació ítem-total corregida	Correlació múltiple al quadrat	Alfa de Cronbach si s'elimina l'element
p13	12.19	11.041	.566	.472	.587
p14M	12.29	10.466	.384	.418	.654
p17	11.50	10.673	.599	.470	.566
p18	6.95	6.015	.514	.482	.652
Estadístics de fiabilitat					
Alfa de Cronbach .675		Alfa de Cronbach basada en ítems tipificats .734		Núm d'elements 4	

Nota: p: pregunta, números 13-18: número d'identificació de la pregunta. Com a criteris per a l'eliminació d'ítems, es van considerar la mitjana homogènia, la desviació estàndard diferent de zero, la correlació ítem-total superior a .30, la asimetria inferior a 2 i la curtosi inferior a 7.

En la dimensió 3, els ítems 22, 24, 25, 26 i 32 es van eliminar perquè eren preguntes obertes. La reestructuració i la reducció d'ítems (de 21 a 8 ítems) va afavorir la seva coherència interna (alfa de Cronbach de .698 a .703) (dimensió 3 – Taula 5).

Quant a la dimensió 4 (Taula 6), malgrat que al principi es van mantenir tots els ítems, les recomanacions van portar a eliminar els ítems 33, 34, 35, 37 i 40, la qual cosa va augmentar l'alfa de Cronbach a .917.

Taula 5

Solució inicial de proves no paramètriques en la dimensió 3 d'acord amb els criteris d'eliminació d'ítems.

Ítems	Mitjana	Desviació estàndard	Correlació ítem-total corregida	Alfa de Cronbach si s'elimina l'element	Asimetria (ET = 0.119)	Curtosi (ET = 0.238)	Eliminació
p19	3.430	0.690	.340	.490	-1.057	0.625	
p20_1	3.650	0.569	.329	.495	-1.875	4.563	7
p20_2	3.580	0.625	.343	.492	-1.593	3.384	7
p20_3	3.540	0.629	.360	.491	-1.382	2.423	
p20_4	3.500	0.663	.355	.490	-1.512	2.642	
p21	3.400	0.786	.205	.501	-1.272	1.572	7
p23_1	0.940	1.190	.093	.515	0.745	-1.047	6
p23_2	0.970	1.080	.382	.472	0.577	-1.109	
p23_3	0.690	1.070	.245	.493	1.136	-0.315	7
p23_4	1.160	1.161	.132	.509	0.300	-1.472	7
p23_5	0.530	0.970	.457	.465	1.235	-0.112	
p23_6	0.810	1.086	.300	.484	0.875	-0.835	
p23_7	0.840	1.119	.224	.495	0.644	-1.227	7
p23_8	0.570	0.990	.393	.473	1.244	-0.061	
p23_9	0.430	0.913	.509	.461	1.641	1.098	
p23_10	0.950	1.183	.226	.494	0.802	-1.006	7
p23_11	0.930	1.160	.291	.484	0.723	-1.190	7
p27	2.490	1.063	-.009	.528	-0.392	-0.148	7
p28F	2.350	1.102	-.026	.532	0.426	-0.715	7
p30	5.980	1.914	.079	.532	1.328	-0.237	2
p31	8.560	0.990	.186	.502	-1.299	-0.314	4

Nota: p: pregunta, números 19-23: número d'identificació de la pregunta. Com a criteris per a l'eliminació d'ítems, es van considerar la mitjana homogènia, la desviació estàndard diferent de zero, la correlació ítem-total superior a .30, la asimetria inferior a 2 i la curtosi inferior a 7.

Taula 5 (Continuació)

Solució inicial de proves no paramètriques en la dimensió 3 d'acord amb els criteris d'eliminació d'ítems.

Estadístics de fiabilitat					
Alfa de Cronbach .517		Alfa de Cronbach basada en ítems tipificats .387		Nre. d'elements 84	
Anàlisi de la proposta final d'ítems de la dimensió 3 - Opinió sobre els continguts d'expressió corporal.					
Ítems	Mitjana de l'escala si s'elimina l'element	Variància de l'escala si s'elimina l'element	Correlació ítem-total corregida	Correlació múltiple al quadrat	Alfa de Cronbach si s'elimina l'element
p19	10.740	17.155	.254	.482	.694
p20_3	10.690	16.802	.324	.835	.683
p20_4	10.690	16.619	.333	.835	.681
p23_2	13.070	14.598	.378	.172	.673
p23_5	13.500	14.255	.461	.397	.651
p23_6	13.310	14.122	.438	.239	.657
p23_8	13.480	14.612	.405	.343	.665
p23_9	13.65	14.301	.518	.486	.638
Estadístics de fiabilitat					
Alfa de Cronbach .698		Alfa de Cronbach basada en ítems tipificats .703		Nre. d'elements 8	

Nota: p: pregunta, números 19-23: número d'identificació de la pregunta. Com a criteris per a l'eliminació d'ítems, es van considerar la mitjana homogènia, la desviació estàndard diferent de zero, la correlació ítem-total superior a .30, la asimetria inferior a 2 i la curtosi inferior a 7.

Taula 6

Solució inicial de proves no paramètriques en la dimensió 4 d'acord amb els criteris d'eliminació d'ítems.

Ítems	Mitjana	Desviació estàndard	Correlació ítem-total corregida	Alfa de Cronbach si s'elimina l'element	Asimetria (ET = 0.119)	Curtosi (ET = 0.238)	Eliminació
p33	2.04	0.887	.272	.902	0.769	0.611	3
p34	0.25	0.431	.246	.899	1.181	-0.608	2
p35	3.00	0.196	-.039	.902	0	23.419	1
p36	2.93	1.106	.691	.884	-0.861	0.016	
p37	2.01	1.162	.484	.896	-0.06	-0.795	4
p38	3.50	0.814	.687	.884	-2.15	5.504	
p39	3.11	0.944	.729	.882	-1.123	1.249	
p40	3.74	0.630	.646	.888	-3.609	16.511	5
p41	3.10	0.895	.624	.887	-1.136	1.634	
p42	3.22	0.893	.726	.882	-1.39	2.377	
p43	3.08	0.956	.754	.880	-1.123	1.302	
p44	3.08	0.986	.704	.883	-1.149	1.129	
p45	3.42	0.811	.717	.883	-1.786	4.084	
p46	3.28	0.900	.692	.884	-1.587	3.075	
Estadístics de fiabilitat							
Alfa de Cronbach .896		Alfa de Cronbach basada en ítems tipificats .884		Nre. d'elements 14			

Nota: p: pregunta, números 33-46: número d'identificació de la pregunta. Com a criteris per a l'eliminació d'ítems, es van considerar la mitjana homogènia, la desviació estàndard diferent de zero, la correlació ítem-total superior a .30, la asimetria inferior a 2 i la curtosi inferior a 7.

Taula 6 (Continuació)

Solució inicial de proves no paramètriques en la dimensió 4 d'acord amb els criteris d'eliminació d'ítems.

Anàlisi de la proposta final d'ítems de la dimensió 4 - Percussió corporal (PC) com a EC					
Ítems	Mitjana de l'escala si s'elimina l'element	Variància de l'escala si s'elimina l'element	Correlació ítem-total corregida	Correlació múltiple al quadrat	Alfa de Cronbach si s'elimina l'element
p36	25.79	32.470	.643	.480	.914
p38	25.22	34.670	.674	.536	.910
p39	25.61	32.923	.737	.586	.905
p41	25.62	34.480	.620	.430	.913
p42	25.50	33.469	.728	.557	.906
p43	25.64	32.409	.778	.645	.902
p44	25.64	32.475	.743	.647	.905
p45	25.30	34.032	.751	.676	.905
p46	25.44	33.365	.733	.643	.906
Estadístics de fiabilitat					
Alfa de Cronbach .917		Alfa de Cronbach basada en ítems tipificats .919		Nre. d'elements 9	

Nota: p: pregunta, números 33-46: número d'identificació de la pregunta. Com a criteris per a l'eliminació d'ítems, es van considerar la mitjana homogènia, la desviació estàndard diferent de zero, la correlació ítem-total superior a .30, la asimetria inferior a 2 i la curtosi inferior a 7.

Després de les anàlisis dimensionals independents, es va dur a terme l'anàlisi factorial exploratòria com a procediment de validació estadística final.

Anàlisi factorial exploratòria

La Taula 7 mostra el qüestionari final proposat i revela una variància acumulada explicada per 5 factors propera al 60 % (58.71 %). Mitjançant el mètode d'estimació per màxima versemblança i el mètode de rotació Varimax amb

normalització de Kaiser, la convergència es va aconseguir amb 4 iteracions, un reflex dels estudis de Domínguez-Alonso et al. (2018).

El coeficient de Kaiser-Meyer-Olkin va ser .827, que es considera acceptable i satisfactori (Arias et al., 2020). La prova d'esfericitat de Bartlett va donar resultats significatius ($p < .001$) i un Khi quadrat aproximat de 4.476.068, fet que confirma la continuïtat de l'anàlisi factorial. En conseqüència, es va validar el qüestionari final compost de 21 ítems en 5 dimensions.

Taula 7

Matriu factorial rotada.

Ítem	Ítem nou	1	2	3	4	5
D2p13	D5p20	.107	-.002	.021	.212	.9
D2p14M	D5p21	-.006	.035	-.016	.125	.689
D2p17	D4p18	.076	.075	.015	.653	.205
D2p18	D4p19	.183	.003	.06	.969	.149
D3p19	D2p10	-.028	.711	.016	.076	.042
D3p20_3	D2p11	.032	.957	.034	-.019	0
D3p20_4	D2p12	.029	.946	.056	.022	-.002
D3p23_2	D3p14	.013	.127	.397	.014	.08
D3p23_5	D3p13	-.002	-.034	.699	.015	-.04
D3p23_6	D3p15	.007	.094	.505	.029	.016
D3p23_8	D3p16	.024	-.064	.646	.006	-.037

Nota: D: dimensió, p: pregunta, números 13-46: número d'identificació de la pregunta. Els camps marcats en gris indiquen la conglomeració per factors, la qual cosa dona lloc a 21 ítems distribuïts en 5 factors.

Taula 7 (Continuació)
Matriu factorial rotada.

Ítem	Ítem nou	1	2	3	4	5
D3p23_9	D3p17	0	-.088	.832	-.009	-.05
D4p36	D1p1	.649	.048	.01	.134	.026
D4p38	D1p2	.693	.022	-.011	.03	.017
D4p39	D1p3	.742	-.014	.042	.07	.076
D4p41	D1p4	.634	-.003	.01	.044	.067
D4p42	D1p5	.757	.03	.005	-.021	.055
D4p43	D1p6	.816	-.014	-.019	.08	-.015
D4p44	D1p7	.802	-.02	.014	.055	-.025
D4p45	D1p8	.808	-.002	.043	.028	-.032
D4p46	D1p9	.801	-.013	-.006	-.009	-.013

Nota: D: dimensió, p: pregunta, números 13-46: número d'identificació de la pregunta. Els camps marcats en gris indiquen la conglomeració per factors, la qual cosa dona lloc a 21 ítems distribuïts en 5 factors.

Resultats

Es va reestructurar el qüestionari en funció dels resultats. Després de les dades sociodemogràfiques, es van organitzar els ítems relacionats amb la PC com a contingut de l'EC (dimensió 1 nova), la importància donada a l'EC (dimensió 2 nova), els continguts d'EC centrats en la dansa (dimensió 3 nova), la competència percebuda per a l'ensenyament d'EC (dimensió 4 nova) i la formació contínua (dimensió 5 nova), la qual cosa va donar un total de 21 ítems, deixant els 19 ítems significatius de la taula 7 més 7 preguntes d'identificació de la mostra per al qüestionari final.

El qüestionari es va sotmetre a validació mitjançant el mètode Delphi per part d'un panel de 10 experts. Es va dur a terme una prova pilot en una altra comunitat ($n = 40$) i es va avaluar l'estabilitat de l'instrument mitjançant un test-retest ($n = 20$) amb un interval de 7 dies com a mínim. Els criteris de validació estadística per a l'eliminació d'ítems van incloure l'homogeneïtat de la mitjana, desviacions estàndard diferents de zero, correlacions ítem-total inferior a .30, asimetria inferior a 2 i curtosis inferior a 7.

Els valors de l'alfa de Cronbach de cada dimensió van ser: DIM1 (.675), DIM2 (.698) i DIM3 (.917). El qüestionari final, administrat entre el professorat d'EF especialitzat en educació secundària obligatòria a Catalunya ($n = 418$), va mostrar una variància acumulada explicada per 5 factors de gairebé un 60 % (58.71 %). L'instrument va mostrar uns indicadors de fiabilitat i validesa acceptables.

L'instrument validat, denominat *Qüestionari d'Opinió per a Professorat d'Educació Física en l'Ensenyament-Aprenentatge de l'Expressió Corporal* (COPEFEAEC), es compon de 26 ítems distribuïts en tres parts: identificació de la mostra (12 ítems, dels quals 7 són sociodemogràfics i dos corresponen al factor 5 de la Taula 7, dimensió no diferenciada i inclosa per identificar la mostra), dimensió 1 (PC com a contingut d'EC) amb 9 ítems, i dimensió 2 creada a partir de la unió dels factors 2, 3 i 4 de la Taula 7 (competència percebuda per a l'ensenyament de continguts d'EC en educació secundària)

amb 5 ítems, on se'n van eliminar 2 (D3p23_2 y D3p23_6) tal com recomanen les anàlisis de la Taula 7 i es van mantenir amb els seus subapartats els ítems D3p20 i D3p23 (vegeu Annex).

Es van suggerir els ítems 11 i 12, corresponents al factor 5, com a dades d'identificació addicionals. La dimensió 1 es compon d'ítems del factor 1, mentre que els ítems dels factors 2, 3 i 4 es distribueixen per les altres seccions.

Discussió

Amb el pas del temps, l'EC ha adquirit més rellevància en l'àmbit educatiu. No obstant això, la seva implementació en els currículums acadèmics continua sent relativament limitada en comparació amb altres matèries (Monfort i Iglesias, 2015). Les publicacions disponibles sobre les percepcions i possibles limitacions del professorat a l'hora d'integrar l'EC en la seva metodologia se centren principalment en els contextos d'educació primària (Lafuente i Hortigüela, 2021; Montávez, 2012; Rodríguez-Fernández et al., 2019). En els casos en els quals les investigacions cobreixen l'etapa de secundària, els estudis s'han centrat, en general, en altres regions diferents de Catalunya i han examinat les percepcions tant de l'alumnat com del professorat (Archilla, 2013; Arias et al., 2021; Armada, 2017; Conesa-Ros i Angosto, 2017; Villard, 2014). L'objectiu d'aquest estudi va ser entendre l'estat actual de l'EC en l'ESO (educació secundària obligatòria) a Catalunya des del punt de vista del professorat específicament. Per tant, el primer pas va ser validar un qüestionari adaptat a aquesta població.

Es va revisar la metodologia seguida en el disseny i en la validació dels qüestionaris, com s'observava en estudis anteriors com els d'Espinell (2017), Banyeres (2015), López i Sanz (2021), i Villard et al. (2013). El qüestionari de Villard es va adaptar per a la població catalana i es va adequar a la legislació educativa actual de la comunitat. Així mateix, es va introduir una nova dimensió al qüestionari per abordar el creixent llenguatge artístic de la PC dins de l'EC en l'EF (Garcías de Ves, 2021a, 2021b, 2021c; Garcías de Ves et al.

2022). El procés de validació va incloure contingut, lògica i criteris, i es va fer mitjançant el mètode Delphi amb 10 experts en la matèria. A continuació, es van dur a terme una prova pilot i un test-retest per garantir l'estabilitat del qüestionari. El coeficient de Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) calculat (.827), considerat satisfactori i pròxim a excel·lent d'acord amb Arias et al. (2020), va indicar la idoneïtat del qüestionari per a la població estudiada. Els valors de la prova d'esfericitat de Bartlett i de Khi quadrat van confirmar la continuïtat de l'anàlisi factorial, la qual cosa va consolidar la validació del qüestionari.

El qüestionari final validat va consistir en 21 ítems distribuïts en 2 dimensions, a diferència del qüestionari de Villard (2014), que es componia d'un total de 30 ítems. La proposta perfeccionada va incloure un nombre reduït de preguntes i va fer un èmfasi especial en la dansa i en la incorporació de la PC en l'EF. Així mateix, el seu objectiu va ser investigar la confiança i la motivació del professorat, i la importància percebuda de l'EC en les seves classes d'EF.

Aquest estudi estableix les bases per analitzar les respostes obtingudes del professorat i proporciona informació sobre el panorama educatiu català entorn de l'EC a educació secundària, per la qual cosa contribueix a una comprensió més general sobre la funció de l'EC i la seva integració en el marc educatiu.

Conclusió

Malgrat els beneficis reconeguts i de les possibilitats de l'EC, continua sent una matèria que amb prou feines s'imparteix entre el professorat d'EF a Espanya. Hi ha diversos motius perquè això passi en aquesta demografia, entre d'altres, objectius i metodologies ambigus, prejudicis i estereotips de gènere estesos associats a la motricitat expressiva i una formació insuficient.

Per abordar aquest assumpte, es va adaptar un qüestionari que s'utilitzava a Andalusia i es va sotmetre a proves estadístiques rigoroses per validar-lo. En el procés, hi va participar un panel d'experts (mètode Delphi) que van fer avaluacions quantitatives i qualitatives per validar la lògica, els criteris, el contingut i el constructe de l'instrument. Així mateix, es va dur a terme una prova pilot en una altra població ($n = 40$), seguida d'una anàlisi test-retest ($n = 20$) per confirmar-ne l'estabilitat. Es va fer una anàlisi factorial exploratòria en totes les dimensions amb una mida de mostra de 418 docents, dels quals un 42.8 % eren dones. El procés de validació va donar com a resultat un coeficient de Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) de .827, que va indicar una idoneïtat que vorejava l'excel·lència. A més, els valors de la prova d'esfericitat de Bartlett i de Khi quadrat van confirmar la continuïtat de l'anàlisi factorial i, per tant, van validar el *Qüestionari d'Opinió per a Professorat d'Educació Física en l'Ensenyament-Aprenentatge de l'Expressió Corporal* a educació secundària.

Per tant, l'objectiu principal d'aquest estudi, que era entendre l'estat actual de l'EC a l'educació secundària de Catalunya, va començar amb la validació d'un instrument dissenyat per recopilar les percepcions del professorat quant a la implementació d'aquest contingut.

Aquest estudi va topat amb diverses limitacions, principalment amb el desafiament d'obtenir una mida de la mostra prou representativa per validar el qüestionari plenament. Encara que es dugués a terme en una comunitat determinada, no es pot extrapolat i generalitzar a la resta de comunitats, tret que es modifiquin certs ítems, com el referent al contingut del currículum (ítem 24). En el futur, abordar aquestes limitacions serà crucial per garantir una comprensió més àmplia de les percepcions i desafiaments a què s'enfronta el professorat d'EF a l'hora d'incorporar l'EC en la seva pràctica docent.

Agraïments

La investigació ha rebut suport financer de l'Institut Nacional d'Educació Física de Catalunya (INEFC). El nostre més sincer agraïment a tot el professorat de Catalunya i Illes Balears que va dedicar un temps a completar el qüestionari i a contribuir a aquest estudi. També a l'Associació d'Activitat Física i Expressió Corporal (AFYEC) per la seva col·laboració en el panel d'experts. La seva valuosa col·laboració va ser fonamental per validar l'instrument emprat en la nostra investigació.

Referències

- American Educational Research Association, American Psychological Association & National Council on Measurement in Education. (2018). VALIDEZ. In *Estándares para Pruebas Educativas y Psicológicas* (pp. 11–34). American Educational Research Association. <https://doi.org/10.2307/j.ctvr43hg2.5>
- Archilla, M. T. (2013). *Dificultades del profesorado de educación física con los contenidos de expresión corporal en secundaria*. [Doctoral Thesis] Universidad de Valladolid. <http://uvadoc.uva.es/handle/10324/4082>
- Arias, J. R., Fernández, B., & San Emeterio, C. (2020). Construction and validation of an instrument for measuring attitudes towards Body Expression. *Retos*, 83, 443–451. <https://doi.org/10.47197/retos.v38i38.74334>
- Arias, J. R., Fernández, B., & Valdés, R. (2021). Actitudes hacia la Expresión Corporal en el ámbito de la asignatura de Educación Física: Un estudio con alumnado de Educación Secundaria Obligatoria. *Retos*, 41, 596–608. <https://doi.org/10.47197/retos.v0i41.83296>
- Armada, J. M. (2017). *La Expresión Corporal como herramienta para el desarrollo de habilidades socioafectivas en el alumnado de Educación Secundaria Obligatoria*. [Doctoral Thesis] Universidad de Córdoba. <https://helvia.uco.es/xmlui/handle/10396/14985>
- Ato, M., López-García, J. J., & Benavente, A. (2013). Un sistema de clasificación de los diseños de investigación en psicología. *Anales de Psicología / Annals of Psychology*, 29(3), 1038–1059. <https://doi.org/10.6018/analesps.29.3.178511>
- Avella, J. R. (2016). Delphi panels: Research design, procedures, advantages, and challenges. *International Journal of Doctoral Studies*, 11, 305–321. <https://doi.org/10.28945/3561>
- Banyeres, L. (2015). *Disseny i aplicació d'una intervenció, basada en el model Transteòric, per incrementar o mantenir l'assistència en un centre de wellness*. [Doctoral Thesis] Institut Nacional d'Educació Física de Lleida. Universitat de Lleida. <http://hdl.handle.net/10803/404296>

- Cabero, J., & Infante, A. (2014). Empleo del método Delphi y su empleo en la investigación en comunicación y educación. *EduTec. Revista Electrónica de Tecnología Educativa*, (48), a272-a272. <https://doi.org/10.21556/EDUTEC.2014.48.187>
- Calvo, A., Ferreira, M., León, J., García, I., & Pérez, R. (2011). Un análisis DAFO sobre Expresión Corporal desde la perspectiva de la Educación Física actual. *EmásF, Revista Digital de Educación Física*. Año 2, Num. 11, pp. 20-28 (julio-agosto de 2011). <https://investiga.upo.es/documentos/5eb288f929995203e240eaaa?lang=en>
- Cañadas, L., Santos-Pastor, M. L., & Castejón, F. J. (2019). Teaching competences in physical education teacher initial training. *Retos*, 35, 284-288. <https://doi.org/10.47197/retos.v0i35.64812>
- Conesa-Ros, E., & Angosto, S. (2017). La expresión corporal y danza en la educación física de secundaria y bachillerato. *Cuadernos de Psicología del Deporte*, 17(2), 111-120. Retrieved from: <https://revistas.um.es/cpd/article/view/301961>
- Cuellar, M. J., & Pestano, M. A. (2013). Training teacher in Body Expression: study program and Physical Education. *Retos*, 24, 123-128. <https://doi.org/10.47197/retos.v0i24.34542>
- Domínguez-Alonso, J., López-Castelo, A., & Portela-Pino, I. (2018). Propiedades psicométricas del autoinforme de barreras para la práctica del ejercicio físico (ABPEF). *Revista Internacional de Medicina y Ciencias de la Actividad Física y el Deporte*, 18(72), 753-768.
- Espinel, P. A. (2017). *Evaluación formativa y compartida y modelo competencial en Secundaria: estudios de caso en la materia de Educación Física*. [Doctoral Thesis] Universidad Católica de Murcia. <http://hdl.handle.net/10952/2564>
- García, I., Pérez, R., & Calvo, Á. (2015). Iniciación a la danza como agente educativo de la expresión corporal en la educación física actual. Aspectos metodológicos. *Retos*, (20), 33-36. <https://doi.org/10.47197/retos.v0i20.34621>
- Garcías de Ves, S. (2021a). Impacto positivo de una master class online de Percusión Corporal para docentes. *Retos*, 42, 296-305. <https://doi.org/10.47197/retos.v42i0.87059>
- Garcías de Ves, S. (2021b). La Percusión Corporal: del escenario al aula. In S. Olivero (Ed.), *El devenir de las civilizaciones: interacciones entre el entorno humano, natural y cultural* (pp. 1588-1614). Madrid: Dykinson, S.L. <https://www.dykinson.com/libros/el-devenir-de-las-civilizaciones-interacciones-entre-el-entorno-humano-natural-y-cultural/9788413773247/>
- Garcías de Ves, S. (2021c). La Percusión Corporal en la Formación Inicial del Profesorado de Educación Física. Satisfacción y/o Frustración de las Necesidades Psicológicas Básicas de los estudiantes universitarios. In O. Buzón-García, C. Romero-García, & A. Verdú (Eds.), *Innovaciones metodológicas con TIC en educación* (pp. 2611-2637). Madrid: Dykinson, S.L. <https://www.dykinson.com/libros/innovaciones-metodologicas-con-tic-en-educacion/9788413773193/>
- Garcías de Ves, S., Joven, A., & Lorente-Catalán, E. (2022). Percusión Corporal a través de la Esku Dantza. Efectos sobre las emociones en estudiantes de grado en Ciencias de la Actividad Física y el Deporte. *Retos*, 45, 326-336. <https://doi.org/https://doi.org/10.47197/retos.v45i0.91463>
- Generalitat de Catalunya. (2015). Decret 187/2015, de 25 d'agost, d'ordenació dels ensenyaments de l'educació secundària obligatòria. DOGC 6945, de 28.8.2015.
- George, C. E., & Trujillo, L. (2018). Application of the Modified Delphi Method for the Validation of a Questionnaire on the Incorporation of ICT in Teaching Practice. *Revista Iberoamericana de Evaluación Educativa*, 11(1), 113-135. <https://doi.org/10.15366/riece2018.11.1.007>
- Gil, J. (2016). *Los contenidos de la expresión corporal en el título de grado en ciencias del deporte*. [Doctoral Thesis] Facultad de Ciencias de la Actividad Física y el Deporte. Universidad Politécnica de Madrid. <https://doi.org/10.20868/UPM.thesis.39652>
- Gil-Ares, J. & Armada-Crespo, J. M. (2023). Analysis of Corporal Expression in the Degree in Primary Education. *Apunts Educación Física y Deportes*, 152, 13-21. [https://doi.org/10.5672/apunts.2014-0983.es.\(2023/2\).152.02](https://doi.org/10.5672/apunts.2014-0983.es.(2023/2).152.02)
- Gobierno de España. (2006). Ley Orgánica 6/2006, de 19 de julio, de reforma del Estatuto de Autonomía de Cataluña. BOE 172, de 20/07/2006.
- Gobierno de España. (2013). Ley Orgánica 8/2013, de 9 de diciembre, para la mejora de la calidad educativa. BOE 295, de 10/12/2013.
- Lafuente, J. & Hortigüela, D. (2021). The perception of future teachers about implementation of teaching content on bodily expression. *Movimiento. Revista de Educação física da UFRGS*. <https://seer.ufrgs.br/Movimento/article/view/111735/62051>
- López, E., & Sanz, R. (2021). Construcción y validación del Cuestionario de autopercepción sobre las Competencias docentes del profesorado. *Educatio Siglo XXI*, 39(3), 157-186. <https://doi.org/10.6018/educatio.427461>
- Lorente-Catalán, E., Montilla, M. J., & Romero, M. R. (2013). Grado de definición y coherencia de los programas de Expresión Corporal en las titulaciones universitarias de Educación Física. *Revalue. Revista de evaluación educativa*, 2(July). https://www.researchgate.net/publication/256670229_Grado_de_definicion_y_coherencia_de_los_programas_de_Expresion_Corporal_en_las_titulaciones_universitarias_de_Educacion_Fisica
- Médica Mundial, A. (2009). Declaración de Helsinki de la Asociación Médica Mundial. Principios éticos para las investigaciones médicas en seres humanos. *Anales del Sistema Sanitario de Navarra*, 24(2), 209-212. <https://doi.org/10.23938/ASSN.0522>
- Monfort, M., & Iglesias, N. (2015). La creatividad en la expresión corporal. Un estudio de casos en educación secundaria. *Apunts Educación Física y Deportes*, 122, 28-35. [https://doi.org/10.5672/apunts.2014-0983.es.\(2015/4\).122.03](https://doi.org/10.5672/apunts.2014-0983.es.(2015/4).122.03)
- Montávez, M. (2012). *La expresión corporal en la realidad educativa. Descripción y análisis de su enseñanza como punto de referencia para la mejora de la calidad docente en los centros públicos de educación primaria de la ciudad de Córdoba*. [Doctoral Thesis] Universidad de Córdoba. <http://hdl.handle.net/10396/6310>
- Robles, J., Abad, M. T., Castillo, E., Giménez, F. J., & Robles, A. (2013). Factores que condicionan la presencia de la expresión corporal en la enseñanza secundaria según el profesorado de educación física. *Retos*, 24, 171-175. <https://doi.org/10.47197/retos.v0i24.34552>
- Rodríguez-Fernández, J.E.; Navarro-Patón, R.; & Peixoto-Pino, L. (2019). Contribution of subjects of corporal expression area to teaching training in elementary education. *Journal of Sport and Health Research*. 11(Supl 1):17-28. <http://hdl.handle.net/10347/20994>
- Rodríguez-Rivadulla, A., Saavedra-García, M., & Arriaza-Loureda, R. (2019). Creation and Validation of a Questionnaire on Sport Habits and Injuries in Skateboarding. *Apunts Educación Física y Deportes*, 1(135), 36-47. [https://doi.org/10.5672/apunts.2014-0983.es.\(2019/1\).135.03](https://doi.org/10.5672/apunts.2014-0983.es.(2019/1).135.03)
- Rojo-Ramos, J., Mañana Iglesia, C., Herrerueta-Jara, D., Hernández-Beltran, V., & Gamonales, J. M. (2023). Descriptive analysis of preparation in Body Expression of teachers in Early Childhood Education of Extremadura. *Retos*, 47, 1022-1030. <https://doi.org/10.47197/retos.v47.96322>
- Sánchez-Sánchez, G., & López-Pérez, M. (2019). Análisis de los contenidos de Expresión Corporal impartidos en la formación inicial de los docentes de Primaria. *Educación XX1*, 22(1), 425-447. <https://doi.org/10.5944/educxx1.20058>
- Villard, M. (2014). *Percepciones del profesorado de Educación Física de Educación Secundaria sobre el papel de la Expresión Corporal en el Currículum en Andalucía*. [Doctoral Thesis] Universidad de Huelva.
- Villard, M., Abad, M. T., Montávez, M., & Castillo, E. (2013). Percepciones del profesorado de Educación Física de Secundaria en Andalucía: metodología y expresión corporal. *Retos*, 24, 149-153. <https://doi.org/10.47197/retos.v0i24.34546>

Conflicte d'interessos: les autories no han comunicat cap conflicte d'interessos.

© Copyright Generalitat de Catalunya (INEFC). Aquest article està disponible a l'URL <https://www.revista-apunts.com/ca/>. Aquest treball està publicat sota una llicència Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License. Les imatges o qualsevol altre material de tercers d'aquest article estan inclosos a la llicència Creative Commons de l'article, tret que s'indiqui el contrari a la línia de crèdit; si el material no s'inclou sota la llicència Creative Commons, els usuaris hauran d'obtenir el permís del titular de la llicència per reproduir el material. Per veure una còpia d'aquesta llicència, visiteu <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.ca>

Annex

Qüestionari d'Opinió per a Professorat d'Educació Física en l'Ensenyament-Aprenentatge de l'Expressió Corporal (COPEFEAEC)

Identificació, formació inicial i experiència com a docent

0. A quina província treballes?

- 0.1. Barcelona
- 0.2. Girona
- 0.3. Lleida
- 0.4. Tarragona

1. Gènere

- 1.1. Home
- 1.2. Dona
- 1.3. No binari

2. Data de naixement (dia/mes/any)**3. Nivell d'estudis**

- 3.1. Llicenciatura en Ciències de l'Activitat Física i de l'Esport
- 3.2. Grau en Magisteri d'Educació Física
- 3.3. Grau en Ciències de l'Activitat Física i de l'Esport
- 3.4. Altres. Indiqueu quins.

4. A quina edat vas finalitzar els estudis universitaris?

- 4.1. Abans de 1981
- 4.2. Entre 1982 i 1998
- 4.3. Entre 1999 i 2011
- 4.4. Després de 2012

5. On vas fer el Grau en Ciències de l'Activitat Física i de l'Esport?

- 5.1. INEFC Barcelona
- 5.2. INEFC Lleida
- 5.3. Universitat de Vic
- 5.4. Ramon Llull - Blanquerna
- 5.5. EUSES - Universitat de Girona
- 5.6. EUSES - URV (Campus Terres de l'Ebre)
- 5.7. TecnoCampus - Pompeu Fabra
- 5.8. Altres. Indiqueu quins.

6. Com et vas especialitzar en la docència (diverses respostes)?

- 6.1. Itinerari docent
- 6.2. CAP (Certificat d'Aptitud Pedagògica)
- 6.3. Màster en Formació del Professorat d'Educació Secundària Obligatòria i Batxillerat
- 6.4. Altres. Indiqueu quins.

7. Situació professional actual

- 7.1. Substitució temporal
- 7.2. Interí/interina
- 7.3. Funcionari/ària en pràctiques
- 7.4. Funcionari/ària amb destinació provisional
- 7.5. Funcionari/ària amb destinació definitiva
- 7.6. Altres. Indiqueu quins.

8. Anys d'ensenyament d'EF a secundària en CENTRES CONCERTATS

- 8.1. Cap
- 8.2. Entre 1 i 3 anys
- 8.3. Entre 4 i 6 anys
- 8.4. Entre 7 i 9 anys
- 8.5. Entre 10 i 14 anys
- 8.6. Més de 15 anys

9. Anys d'ensenyament d'EF a secundària en CENTRES PÚBLICS

- 9.1. Cap
- 9.2. Entre 1 i 3 anys
- 9.3. Entre 4 i 6 anys
- 9.4. Entre 7 i 9 anys
- 9.5. Entre 10 i 14 anys
- 9.6. Més de 15 anys

10. Anys de treball amb l'expressió corporal (EC) a classes d'EF en centres de secundària

- 10.1. Cap
- 10.2. Entre 1 i 3 anys
- 10.3. Entre 4 i 6 anys
- 10.4. Entre 7 i 9 anys
- 10.5. Entre 10 i 14 anys
- 10.6. Més de 15 anys

11. A quants cursos relacionats amb continguts d'EC has assistit?

- 11.1. Cap
- 11.2. Entre 1 i 3 cursos
- 11.3. Entre 4 i 6 cursos
- 11.4. Més de 6 cursos

12. Quan vas fer l'últim curs especialitzat en expressió corporal?

- 12.1. Abans de començar els estudis universitaris
- 12.2. Durant els estudis universitaris
- 12.3. En finalitzar els estudis universitaris

DIMENSIÓ 1: Percussió corporal (PC) com a contingut de l'expressió corporal (EC)

Expressa el teu nivell de conformitat d'acord amb una escala de Likert en la qual:

- 0 representa que no saps, no contestes;
- 1 representa que hi estàs completament en desacord;
- 2 representa que hi estàs parcialment d'acord;
- 3 representa que hi estàs d'acord;
- 4 representa que hi estàs completament d'acord.

La percussió corporal (PC) pot ser un contingut...

13. ... de l'EC en les classes d'EF.

0 1 2 3 4

14. ... per millorar la coordinació.

0 1 2 3 4

15. ... per augmentar la consciència corporal (conscienciació sobre el propi cos).

0 1 2 3 4

16. ... per donar a conèixer la dansa.

0 1 2 3 4

17. ... per afavorir la participació i la col·laboració de l'alumnat en la creació de coreografies.

0 1 2 3 4

18. per millorar les emocions positives.

0 1 2 3 4

19. ... per millorar les relacions personals.

0 1 2 3 4

20. ... per afavorir el treball en equip.

0 1 2 3 4

21. ... per facilitar la inclusió.

0 1 2 3 4

DIMENSIÓ 2: Competència percebuda per a l'ensenyament de continguts d'EC a educació secundària

Expressa el teu nivell de conformitat d'acord amb una escala de Likert en la qual:

- 0 representa que no saps, no contestes;
- 1 representa que hi estàs completament en desacord;
- 2 representa que hi estàs parcialment d'acord;
- 3 representa que hi estàs d'acord;
- 4 representa que hi estàs completament d'acord.

22. Els continguts d'EC són fonamentals en l'EF (d'acord amb una escala de Likert)?

0 1 2 3 4

23. És important ensenyar la dimensió de l'expressió i la comunicació corporal en els cursos següents? (Indiqueu-ho d'acord amb una escala de Likert).

23.1. A tercer

0 1 2 3 4

23.2. A quart

0 1 2 3 4

24. El currículum (Decret 187/2015), respecte a l'expressió i comunicació corporal, entre d'altres, planteja els continguts següents. Segons la teva opinió, són rellevants? (Indiqueu-ho d'acord amb una escala de Likert).

24.1. Balls i danses populars de tot el món, amb especial atenció a les de Catalunya.

0 1 2 3 4

24.2. Ritme i moviment: ball en parella.

0 1 2 3 4

24.3. Noves tendències en dansa.

0 1 2 3 4

25. Sents seguretat a l'hora d'impartir els continguts d'EC a educació secundària durant el curs? (Indiqueu-ho d'acord amb una escala de Likert).

0 1 2 3 4

26. Quin consideres que és el teu nivell de motivació quant a l'ensenyament de l'EC? (De 0 a 10, on 0 és el mínim i 10, el màxim).

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10